

Streszczenie pracy doktorskiej pt.

Romowie na początku XXI wieku na przykładzie województwa małopolskiego

Praca została napisana, aby przedstawić sytuację Romów w województwie małopolskim na początku XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem działalności stowarzyszeń romskich, powstałych i funkcjonujących na wspomnianym terenie. Mowa tu o stowarzyszeniach zakładanych i prowadzonych przez Romów, których celem jest działalność na rzecz społeczności romskiej poprzez różnego rodzaju inicjatywy, począwszy od aktywności kulturalnej, edukacyjnej, służącej zachowaniu romskiej tożsamości etnicznej, jak też propagującej piękno kultury i tradycji romskiej, a skończywszy na aspektach socjalnych – przeciwdziałania bezrobociu, poprawy sytuacji bytowej oraz zdrowotnej mniejszości romskiej.

Czy i w jakim stopniu Romowie wykorzystali szanse i możliwości stworzone im przez państwo polskie? Chodzi mianowicie o szereg działań podejmowanych od początku XXI wieku, których adresatami stali się Romowie. To właśnie do mniejszości romskiej zaadresowany został *Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001–2003*, kontynuowany w kolejnych latach jako *Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004–2013*, natomiast obecnie realizowany w postaci *Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014–2020*.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie zakresu oraz form aktywności kulturalno-oświatowej Romów na terenie województwa małopolskiego na początku XXI wieku, mającej zapobiegać marginalizacji tej ludności i służącej podtrzymywaniu tożsamości romskiej. W rezultacie poddano analizie organizacje i instytucje integrujące Romów, mające swoje siedziby w największych skupiskach tej ludności na terenie województwa małopolskiego, a mianowicie w Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie, ale obejmujące swoją działalnością także inne miejscowości, gdzie zamieszkuje społeczność romska.

Zakres terytorialny pracy obejmuje zasadniczo województwo małopolskie, niekiedy jednak wykracza poza ten obszar w celu szerszego ukazania analizowanych zagadnień.

Ramy chronologiczne podjętych rozważań otwiera rok 2001, a kończy rok 2013, co oczywiście nie jest przypadkowe, ale uwarunkowane realizowaniem wspomnianych już wcześniej programów na rzecz społeczności romskiej. Pomimo tak określonej chronologii, autorka nawiązała w swoich rozważaniach do wydarzeń wcześniejszych, zwłaszcza w początkowych rozdziałach pracy, przedstawiających pochodzenie Romów, ich przybycie do Europy i Polski, jak też zwracających uwagę na najważniejsze aspekty dziejów społeczności romskiej, wśród których

znalazł się okres zagłady, zakaz wędrowania oraz zmiany, jakie nastąpiły w Polsce po 1989 roku.

Nawiązywanie do przeszłości nie było jedynym zabiegiem zastosowanym w pracy, gdyż odwoływano się tu również do okresu późniejszego, zwykle w przypadku projektów rozpoczętych w ramach wspomnianych programów na rzecz Romów, a kontynuowanych po ich zakończeniu.

W prezentowanej pracy zastosowano metodę opisową oraz metodę historyczno-problemową, istotną przy badaniach źródłowych. Ponadto sięgnięto również do metody statystycznej. W analizie wykorzystane zostały dokumenty drukowane, opracowania, artykuły, wydawnictwa periodyczne oraz strony internetowe, które przyczyniły się do przedstawienia problematyki w układzie rzeczowo-chronologicznym.

Zakres tematyczny pracy wymagał podjęcia szerokiej kwerendy prasy romskiej, która dostarczyła wielu cennych informacji („Kwartalnik Romski”, „Dialog-Pheniben”, „Romano Atmo”), jak też analizy artykułów zamieszczonych w „Gazecie Wyborczej”, wydawanej od 1989 roku, która stała się również istotnym źródłem wiedzy na podjęty tutaj temat. Ponadto duże znaczenie miała analiza rocznika „Studia Romologica”, „Biuletynów Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych”, corocznych Sprawozdań z realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, zawierających szczegółowy opis realizowanych zadań oraz ich efekty. Ponadto analizie poddane zostały też protokoły posiedzeń Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Zespołu do Spraw Romskich Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Cennym źródłem wiedzy były też raporty, przedstawiające sytuację mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących w Polsce, wśród których wymienić można chociażby *Raporty dla Sekretarza Generalnego Rady Europy*.

Szczególne miejsce w niniejszej pracy zajmują źródła wywołane, a mianowicie wywiady z przedstawicielami społeczności romskiej, które umożliwiły zgromadzenie wielu cennych informacji, niezbędnych do zrozumienia i przedstawienia sytuacji społecznej, edukacyjnej, ekonomicznej i kulturalnej społeczności romskiej, jak też ukazania zmian zachodzących także wśród Romów. Mowa w tym miejscu o wywiadach przeprowadzonych przez autorkę z działaczami organizacji romskich w województwie małopolskim, wśród których znaleźli się: Zenon Bołdyzer, Małgorzata Mirga-Tas, Edyta Jaśkowiak czy Anna Wachowicz – Polka, która od kilkunastu już lat pełni funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Romów w Krakowie. Drugą grupę rozmówców stanowiły osoby współpracujące ze stowarzyszeniami romskimi oraz organizacjami podejmującymi działania na rzecz Romów, jak Monika Szewczyk, Paweł Lechowski, Natalia Gancarz. Na uwagę zasługują także wywiady z osobami zaangażowanymi w działalność na rzecz Romów czy w prowadzenie stowarzyszeń w pozostałych rejonach Polski, jak np. Tadeusz „Bosman” Krzyżanowski i jego żona Marlena z Bydgoszczy, Sylwia Maroń z Wałbrzycha czy Maria Łój z Wrocławia.

Niniejsza rozprawa ma układ chronologiczno-rzeczowy i składa się z dziesięciu rozdziałów, podzielonych na szczegółowe podrozdziały. Przedstawiono w nich zakres i formy działalności prowadzonej przez Romów.

Słowa kluczowe: Romowie, Tabor Pamięci, Limanowa, „obóz cygański”, romskie muzeum.